

Centralni urad za slovenski jezik pri Avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini: pregled delovanja in novi izzivi

1 Uvod

Centralni urad za slovenski jezik (v nadaljevanju: CU) je nastal s ciljem, da zadosti potrebam, ki izhajajo iz izvajanja zakonskih predpisov s področja zaščite slovenske jezikovne manjšine v Italiji, in sicer predvsem iz pravice do rabe slovenščine v odnosih med govorce in govorkami tega jezika z javnimi institucijami, sodnimi organi in izvajalci javnih služb in storitev na naselitvenem območju slovenske manjšine v Italiji.¹ Urad je bil formalno ustanovljen leta 2017 v okviru Službe za manjšinske jezike in deželne rojake v tujini pri Avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini; jezikovne in prevajalske aktivnosti pa so dejansko stekle 1. junija 2018 z zaposlitvijo treh prevajalk/tolmačk, ki se jim je pozneje pridružilo še drugo strokovno osebje, in tako je trenutno poleg vodje zaposlenih pet prevajalk in tri administrativne sodelavke.

Nekateri vsebinski in organizacijski izzivi nastajajočega urada so bili izpostavljeni že v prispevku, ki ga je Slovenski raziskovalni inštitut (v nadaljevanju: SLORI) predstavil na Drugi deželni konferenci o zaščiti slovenske jezikovne manjšine novembra 2017 (Grgič 2018). Tedanja vzorčna analiza je pokazala na jezikovno neustreznost slovenskih besedil, ki so nastajala v javni upravi na naselitvenem sloven

območju slovenske manjšine v Italiji. Kot glavni problem teh besedil so bile izpostavljene terminološke, morfosintaktične, pravopisne in besedilne/slogovne posebnosti. Te rabe so se izkazale za problematične, saj so bile po eni strani (predvsem na ravni terminologije, a tudi pravopisa, morfologije in drugih ravnin) nedosledne in neustrezne tudi znotraj samega lokalnega korpusa besedil, po drugi strani pa so čedalje bolj odstopale od standardov primerljivih besedil v referenčnem prostoru za slovenski jezik, kar ima lahko za manjšinsko skupnost dolgoročne negativne posledice (Grgič 2020; Jagodic in drugi 2019).

Med razlogi, ki so privedli do tega stanja, so bili posebej evidentirani ti dejavniki (Grgič 2018):

- sociolingvistični dejavniki: podaljšano medjezikovno stikanje s posledičnim enosmernim vplivom italijanščine na slovenščino ter relativna jezikovna »izoliranost« skupnosti govorcev in govork slovenskega jezika;
- strokovno-specialistični dejavniki: pomanjkljiva oz. fragmentarna izobrazba osebja; pomanjkljiva jezikovna izpostavljenost osebja besedilom, praksam in diskurzivnim dinamikam v okoljih, kjer je slovenski jezik prevalentni sporazumevalni kod (v Republiki Sloveniji), in v drugih referenčnih okoljih (v institucijah Evropske unije);
- organizacijski dejavniki: odsotnost skupnega vodenja postopkov analize, prevajanja in lektoriranja besedil ter jezikovnega/terminološkega svetovanja; pomanjkanje skupne strategije pri izbiranju, usposabljanju in zaposlovanju osebja; pomanjkanje informacijske infrastrukture, ki bi bila skupna vsem kadrom.

Vzpostavitev CU in njegovo delovanje v teh treh letih sta omogočila postopno reševanje in odpravljanje nekaterih težav, vendar pa ostajajo nekatera vprašanja še vedno odprta.

¹ Za dodatne informacije o pravni podlagi za vzpostavitev CU prim.: Centralni urad za slovenski jezik (2021).

2 Metodologija

Pričujoči prispevek je nastal na podlagi:

- analize razpoložljive literature na področju stanja slovenskega jezika v Italiji, predvsem v javni upravi in v javnosti nasploh (Grgič 2017 in 2019; Jagodic in drugi 2019; Kaučič Baša 1997; Mezgec 2015; Pirih Svetina 2013; Vidau 2017);
- opazovanja z udeležbo, saj sta bili avtorici tega prispevka aktivno soudeleženi pri dejavnostih CU oz. SLORI-ja, s katerim ima CU podpisan sporazum o sodelovanju;
- pregleda orodij, priročnikov, programske opreme, baz podatkov in arhivskih virov CU in SLORI-ja;
- anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnili prevajalci/prevajalke oz. referenti/referentke za slovenski jezik posameznih občin in drugih organov javne uprave, ki so pristopili k Mreži za slovenski jezik v javni upravi FJK (v nadaljevanju tudi: Mreža);
- fokusnih skupin, ki so jih sestavljale prevajalke CU ter (e1) prevajalci/prevajalke oz. referenti/referentke za slovenski jezik posameznih občin in drugih organov javne uprave, ki so pristopili k Mreži; (e2) odgovorne osebe za storitve v slovenskem jeziku pri posameznih občinah in drugih organih javne uprave; (e3) župani občin oz. predstavniki drugih javnih zavodov, ki so pristopili k Mreži;
- poglobljenih intervjujev z vodjo in osebjem CU;
- analize korpusa besedil.

2

3 Pregled doslej opravljenega dela

Od ustanovitve leta 2017 in začetka dejavnosti leta 2018 je CU opravil nekaj ključnih korakov, ki so postavili temelje za nadaljnje delovanje na področju rabe slovenskega jezika v javni upravi.

Urad je že v prvi fazi delovanja vzpostavil Mrežo za slovenski jezik v javni upravi FJK. Ta je nastala na pobudo Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine in je bila ustanovljena s Sklepom deželnega odbora št. 1990 z dne 26. 10. 2018, formalno pa je začela delovati januarja 2019. Za prvo triletno obdobje delovanja so ji bila namenjena sredstva iz državnih dotacij v višini 3.240.000,00 EUR. Mreža temelji na podpisu sporazuma med pobudnico, Avtonomno deželo Furlanijo - Julijsko krajino, ter občinami in drugimi javnimi zavodi. V Mreži je trenutno 35 subjektov: 31 občin, 2 javni zdravstveni podjetji, Trgovinska zbornica za Trst in Gorico ter Deželna agencija za okolje ARPA (Centralni urad za slovenski jezik, 2021). Mrežo koordinira CU, ki ima pri tem dvojno vlogo: administrativno, saj skrbi za dodeljevanje državnih sredstev, in strokovno (jezikovno).

Na strokovnem področju je CU poskrbel, da imajo vsi subjekti, ki so pristopili k Mreži, dostop do enotnega programa za računalniško podprto prevajanje SDL Studio.² Urad je v ta namen nakupil 14 samostojnih in 9 skupinskih licenc, ki so na voljo vsem prevajalcem in prevajalkam ter jezikovnim referentom in referentkam pri organih lokalne samouprave in javnih zavodih, ki so vključeni v Mrežo. Program za računalniško podprto prevajanje omogoča delo na skupni platformi z enotnim pomnilnikom prevodov in preverjeno terminološko bazo. To pomeni, da je prevajalski proces hitrejši, doslednejši in kakovostnejši.

² Računalniško podprto prevajanje za razliko od strojnega ni avtomatičen proces, pri katerem stroj generira prevod brez posredovanja človeka, ampak prevajalsko orodje, ki človeku olajša delo, s tem da mu na enem samem namizju (platformi) ponuja čim bolj prilagojene in preverjene rešitve.

Pomnilnik prevodov in terminološka baza, ki delujeta kot arhiv zgledov posameznih že prevedenih stavkov/povedi oz. kot glosar že prevedenih terminov, sta uporabna le pod pogojem, da se redno posodabljata s preverjenimi, zanesljivimi jezikovnimi podatki, ki so stalno dostopni vsem prevajalcem in prevajalkam. Orodji morata torej zadostiti predvsem dvema pogojema, kvantitativnemu in kvalitativnemu: to pomeni, da mora biti pomnilnik (arhiv) dovolj bogat, zgledi pa zanesljivi, torej jezikovno ustrezni.

Vzpostavitev take platforme predpostavlja veliko zagonskega dela, sredstev in resursov, ki jih je treba vložiti v izgradnjo sistema, ter stalno zaledno delo pregledovanja, dopolnjevanja in vzdrževanja sistema. Poleg tega morajo imeti prevajalci in prevajalke na razpolago še druga orodja, hkrati pa morajo biti za rabo tehnologije pri prevajalskem procesu ustrezno izobraženi.

Ker kadrovske zahteve takega projekta presegajo trenutne kapacitete urada in ker je v tem kontekstu potrebno sodelovanje strokovnjakov in strokovnjakinj z različnih področij, je CU vzpostavil sodelovanje s SLORI-jem in tako razširil bazen svetovalcev in svetovalk, ki so pristopili k različnim dejavnostim.

V nadaljevanju predstavljamo najpomembnejše dejavnosti in dosežene rezultate.

3.1 Pomnilnik prevodov

Pomnilnik prevodov je arhiv dvojezičnih konkordančnih parov, to je potencialno vseh doslej prevedenih stavkov oz. povedi. Konkordance se uporabniku oz. uporabnici programa za računalniško podprto prevajanje prikažejo avtomatično oz. z ustreznim iskalnim nizom.

Za izgradnjo pomnilnika prevodov potrebujemo obsežen korpus prevedenih besedil, ki jih moramo jezikovno in terminološko temeljito pregledati in jih nato uvoziti v program skupaj z izvornikom, na podlagi katerega so nastala.

CU je, tudi s pomočjo strokovnjakov in strokovnjakinj SLORI-ja (lektorjev, leksikologov, terminologov, računalniških jezikoslovcev in drugih), zbral, izbral, pregledal, lektoriral, prilagodil in uvozil v pomnilnik prevodov korpus besedil, ki v ciljnem jeziku (slovenščini) obsega 738.717 znakov, torej 492,47 prevajalske strani.

Pri tem je treba opozoriti, da se v pomnilnik prevodov uvozijo samo besedila, ki so dokončno preverjena. Postopek pregledovanja besedil je dolgotrajen in natančen ter obsega več faz – trenutno je v obdelavi še 1388,50 prevajalske strani za skupnih 2.082.796 znakov.

Gre za slovenska besedila, prevedena iz italijanščine, ki so nastala v javni upravi na območju naselitve slovenske manjšine v Furlaniji - Julijski krajini, delno že pred vzpostavitvijo CU, delno pa po letu 2018.

Pomnilnik prevodov je na razpolago vsem subjektom, ki so pristopili k Mreži. Ker gre za rezultat projekta, ki se financira z javnimi sredstvi, je konkordančnik prosto dostopen tudi na spletnem portalu www.jeziknaklik.it.³

3.2 Terminološka baza, Zvezek normiranih terminov in zapisniki terminoloških delovnih skupin

Poleg pomnilnika prevodov vsebujejo programi za računalniško podprto prevajanje še terminološke baze – to so glosarji, ki prevajalcem in prevajalkam sugerirajo najustreznejše rešitve za termine, ki se pojavljajo v besedilu.

Tudi vključevanje terminov v podatkovno bazo je dolgotrajen, zapleten in zahteven proces, saj je treba termine najprej izluščiti iz korpusa besedil, jih leksikografsko obdelati, poiskati ustreznice v ciljnem jeziku, te kategorizirati (jih na primer po potrebi normirati, standardizirati, poenotiti itd.) in jih nazadnje uvoziti v računalniško bazo.

³ <https://www.jeziknaklik.it/obrazci-gradivo/#podatkovne-baze>, obiskano 13. 9. 2021. Več o portalu v razdelku 3.5.

V danem kontekstu je bil še posebej zahteven proces normiranja terminologije na nekaterih področjih, kjer je predmetnost (pojmovnost) v obeh referenčnih prostorih (torej v Italijanski republiki in Republiki Sloveniji) različna. To je značilno predvsem za področja (upravnega) prava, (javnih) financ in računovodstva ter šolstva. Poleg tega mora normiranje terminologije upoštevati več dejavnikov, ki gredo od ustaljene rabe v različnih okoljih do jezikovne ustreznosti, doslednosti, stopnje variantnosti in pričakovane enoznačnosti.

Za namene normiranja upravno-pravne in računovodske terminologije v javnem sektorju je CU poveril SLORI-ju nalogo, da vzpostavi dve strokovni delovni skupini. V obeh skupinah so bili – poleg osebja CU – strokovnjaki in strokovnjakinje iz Slovenije in Italije: pravniki, računovodje, sodni tolmači, visokošolski učitelji, lektorji, prevajalci in drugi. Skupini sta obravnavali najtežje terminološke primere, medtem ko so ostale primere obravnavale prevajalke CU ob posvetovanju z zunanjimi strokovnjaki.

Na podlagi dela terminoloških skupin je nastal Zvezek normiranih terminov, ki se stalno posodablja; zadnja različica je prosto dostopna na spletnem portalu www.jeziknaklik.it.⁴ Uporabniki in uporabnice lahko spremljajo proces normiranja prek zapisnikov posameznih delovnih skupin.⁵ Termini so zbrani tudi v terminološki bazi, ki je prosto prenosljiva v program za računalniško podprto prevajanje.⁶

3.3 Slogovni priročnik in vzorčna besedila

Na podlagi zbranega korpusa besedil sta poleg pomnilnika prevodov in terminološke baze oz. Zvezka normiranih terminov nastala tudi Slogovni priročnik in zbirka vzorčnih besedil.

Slogovni priročnik, ki ga je pripravil CU, je nastal na podlagi analize zbranega korpusa besedil; vsebinsko se osredotoča predvsem na slogovna odstopanja od primerljivega slovenskega standarda, ki so posledica jezikovnega stikanja z italijanščino oz. jezikovne izolacije. Priročnik povzema osnovne napotke za učinkovitejše pisanje in prevajanje upravnih besedil za potrebe slovenske manjšine v Italiji; v njem je povzeta raba temeljnih sestavin jezikovnega izražanja s praktičnimi primeri iz korpusa besedil. Priročnik sledi zgledu podobnih orodij, ki nastajajo pri institucijah Evropske unije. Ponuja kratek pregled najpomembnejših sestavin jezikovnega pisnega izražanja v uradnih položajih, kjer prevladujejo strukturirani sporazumevalni vzorci in je treba upoštevati standardno besedišče, slog in skladnjo. Poleg tega obravnava najpomembnejše elemente italijansko-slovenskega stikanja in jezikovna vprašanja, povezana z različno organizacijo uprave in ostalih dejavnikov, ki so značilni za večkulturna območja. Priročnik je prosto dostopen na spletnem portalu www.jeziknaklik.it.⁷

Zbirka vzorčnih besedil zajema primere jezikovno in terminološko pregledanih prevodov celih besedil. Gre za predloge in obrazce, ki nastajajo po standardiziranih in strukturiranih sporazumevalnih vzorcih, kar pomeni, da sta v takih besedilih pričakovani terminološka in jezikovna doslednost oz. enotnost. Primeri besedil so zbrani in prosto dostopni na spletnem portalu www.jeziknaklik.it.⁸

3.4 Izobraževanje

CU je v sodelovanju z Insielom organiziral več izobraževalnih programov.

Na področju informacijsko-komunikacijske tehnologije je potekalo skupaj 6 večdnevni tečajev (skupaj 90 ur izobraževanja) z akreditiranim predavateljem za program SDL Studio; tečajniki so obiskovali najprej pouk na osnovni stopnji, nato pa izpopolnjevalne programe, namenjene naprednim uporabnikom programa za računalniško podprto prevajanje.

⁴ <https://www.jeziknaklik.it/zvezek/>, nazadnje obiskano 13. 9. 2021.

⁵ <https://www.jeziknaklik.it/obrazci-gradivo/#zapisniki>, nazadnje obiskano 13. 9. 2021.

⁶ <https://www.jeziknaklik.it/obrazci-gradivo/#podatkovne-baze>, nazadnje obiskano 13. 9. 2021.

⁷ <https://www.jeziknaklik.it/slogovni-prirocnik/>, nazadnje obiskano 13. 9. 2021.

⁸ <https://www.jeziknaklik.it/obrazci-gradivo/#predloge> in <https://www.jeziknaklik.it/obrazci-gradivo/#obrazci>, oboje nazadnje obiskano 13. 9. 2021.

Na področju slovenskega jezika je CU organiziral 6 izvedb 20-urnih izpopolnjevalnih tečajev, namenjenih različnim profilom govorcev slovenskega jezika, in 26 izvedb 40-urnih tečajev slovenščine na ravni A1 (začetnih tečajev slovenščine). Splošni izpopolnjevalni tečaji so bili namenjeni uslužbencem javnega sektorja, specifični tečaji pa prevajalcem in referentom za slovenski jezik pri t. i. jezikovnih okencih. Tečaje je izvajal SLORI, tudi v sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki in strokovnjakinjami.

3.5 Vzpostavitev portala www.jeziknaklik.it

V času nastajanja tega prispevka je bil vzpostavljen spletni portal www.jeziknaklik.it. Portal je skupni projekt CU in SLORI-ja. Na enem samem, vidnem mestu so združene vsebine, ki so nastale v prvem triletju delovanja CU, in uporabne hiperpovezave do drugih virov: glosar Zvezek normiranih terminov, Slogovni priročnik, predloge nekaterih pogosto prevedenih besedil, obrazci, zapisniki terminoloških delovnih skupin, organigrami, sezname zemljepisnih imen, podatkovne baze (terminološka baza in pomnilnik prevodov), hiperpovezave do najpomembnejših eno-, dvo- in večjezičnih virov ter druge koristne povezave.

Več o posameznih vsebinah izhaja iz posameznih razdelkov. Na tem mestu naj izpostavimo le, da je bilo za objavo na spletnem portalu potrebno preoblikovanje nekaterih virov, kar zdaj zagotavlja boljšo uporabniško izkušnjo in več možnosti nadaljnje nadgradnje.

V času pisanja tega prispevka se pripravlja tudi objava prve, testne različice avtomatičnega spletnega svetovalca Lorisa – to je namensko jezikovno orodje, namenjeno uporabi na spletnem portalu. Gre za spletno aplikacijo, ki omogoča avtomatsko preverjanje besedil, pri tem pa uporabnike opozarja na različna odstopanja od standardne rabe, na primer na pravopisne napake, ki jih običajni urejevalniki besedil (npr. Word) ne zaznavajo, predvsem pa na pojave, ki so značilni za slovenščino v Italiji in so posledica italijansko-slovenskega jezikovnega stikanja oz. jezikovne marginalizacije govork in govorcev.

4 Odprta vprašanja in kritične točke

V tem razdelku povzemamo ugotovitve, ki so izšle iz anketnih vprašalnikov in fokusnih skupin, torej iz posrednih in neposrednih odzivov različnih profilov (prevajalcev in referentov, odgovornih oseb in županov oz. predstavnikov), ki sodelujejo s CU na podlagi sporazuma o pristopu k Mreži. K temu dodajamo še nekatere ugotovitve, ki so izšle iz intervjujev z osebjem CU. V nadaljevanju so podane nekatere kritične točke, ki jih bo treba v bližnji prihodnosti odpraviti, da se zagotovita uspešno delovanje urada in doseganje zastavljenih ciljev v korist celotne skupnosti. Ob šibkih točkah so navedeni tudi nekateri pozitivni vidiki, ki lahko predstavljajo temelj za nadaljnje delo.

4.1 Tehnologija (strojna in programska oprema)

Iz pogovorov s fokusnimi skupinami je CU ugotovil, da večina računalnikov, s katerimi razpolagajo uporabniki v Mreži, ni dovolj zmogljiva in ne omogoča delovanja programa za računalniško podprto prevajanje. Dodaten problem predstavlja pomanjkanje programskega paketa Microsoft Office; nekateri člani v Mreži še vedno uporabljajo OpenOffice ali LibreOffice, ki ju SDL Studio ne podpira v celoti, zato nastajajo težave pri uvozu/izvozu datotek. Težave se nadalje pojavljajo še pri internetnih povezavah, ki so ponekod tako šibke, da uporabniki ne dostopajo do platforme. Lokalne službe za računalniško in informacijsko podporo niso dovolj usposobljene za reševanje težav, ki so povezane z delovanjem tega specifičnega programa, zato uporabnikom in uporabnicam ne morejo nuditi hitrih in zadovoljivih rešitev.

Vse to odvrča številne potencialne uporabnike od rabe programa za računalniško podprto prevajanje, kar pomeni, da poteka prevajalski proces na marsikateri občini ali v javnem zavodu še vedno ročno oz. analogno.

V tehnologijo za računalniško podprto prevajanje je CU vložil veliko finančnih sredstev za nakup licenc ter veliko znanja in časa za svetovanje in reševanje sprotih težav, saj je prevzel vlogo veznega člana med končnimi uporabniki, Insielom⁹ (ki upravlja strežnik, na katerem se vrta skupna platforma) in SDL-ovim poprodajnim servisom. CU je organiziral tudi številne izobraževalne tečaje o uporabi programa SDL Studio na osnovni, vmesni in nadaljevalni stopnji; na teh tečajih je predaval akreditiran predavatelj. Žal pa je bil velik del pridobljenega znanja kmalu izgubljen, saj tečajniki zaradi že naštetih težav niso imeli možnosti neposrednega prenosa pridobljenih veščin v prakso. Tudi pogoste zamenjave na delovnih mestih ne pripomorejo k utrjevanju pridobljenega znanja – anketa med osebjem v Mreži je pokazala, da je nekaj več kot 25 % vseh trenutnih sodelavcev zaposlenih za obdobje, krajše od enega leta, približno 10 % pa je agencijskih delavcev.

Prevajalci in prevajalke, ki redno uporabljajo platformo za računalniško podprto prevajanje, menijo, da je sprememba v načinu opravljanja delovnih nalog izrazita. Program namreč omogoča, da »na enem mestu« priključimo normirano terminologijo (prek vgrajenega glosarja) in shranjene podobne ali identične segmente že opravljenih prevodov. S tem se zagotovita poenotenje terminologije in večja doslednost pri prevajanju, poenostavi delo in skrajšajo roki. Začetni vložek v izobraževanje ni zanemarljiv, tako z vidika »investitorja« (CU, ki tečaje financira in organizira) kot uporabnikov, ki morajo v usvajanje znanj vložiti čas in energijo. Vložek se obrestuje, če uporabniki opravljajo prevajalsko delo v večjem obsegu (in ne samo občasno, kot se dogaja v številnih primerih), če je uporaba programske opreme dosledna in če so za to dani ustrezni delovni pogoji – dovolj zmogljivi računalniki, ustrezna internetna povezava in kompatibilna programska oprema.

4.2 Terminologija in terminografija

6

Oblikovanje zbirke normiranih terminov, ki nastaja na podlagi vsakodnevnega prevajalskega dela na CU, lektoriranja že prevedenih besedil, individualnih posvetovanj s pravniki in dela posebnih terminoloških skupin, se je izkazalo za posebno dobrodošlo. Zvezek normiranih terminov cenijo vsi uporabniki v Mreži.¹⁰

Osebe CU ugotavlja, da je uporaba tega glosarja omejena na osnovno iskanje, saj prevedki niso leksikografsko obdelani, torej razvrščeni ter opremljeni z razlagami, zgledi in kvalifikatorji, ki bi uporabniku pomagali razumeti, kako se termin uporablja v ciljnem jeziku. Trenutno se pojavljajo le nekateri ključni kvalifikatorji, ki opozarjajo na področje rabe.

V prihodnje bo torej treba terminološko bazo nadgraditi v tej smeri – portal www.jeziknaklik.it bo treba opremiti z novim leksikografskim orodjem, ki bo vsebino Zvezka normiranih terminov dopolnilo skladno s sodobnimi strokovnimi smernicami. To bo omogočalo lažje iskanje terminov in preverjanje njihove rabe, tudi navzkrižno ob uporabi terminološke baze in pomnilnika besedil, vgrajenih v program za računalniško podprto prevajanje.

Prav tako se kaže potreba po standardizaciji in normiranju terminov z nekaterih področij, ki jih CU doslej še ni sistemsko obravnaval – na primer s področja šole in izobraževanja, kjer so odstopanja od standarda izrazita in imajo zaradi samega konteksta velik vpliv na sporazumevalno zmožnost govorcev in govork, in s področja toponomastike, zlasti na Videmskem.

4.3 Pomnilnik prevodov, predloge besedil in revidirani prevodi referenčnih besedil

Oblikovanje skupnega pomnilnika (podatkovne baze, v kateri so shranjeni stari lektorirani in prečiščeni prevodi upravnopravnih besedil) se je izkazalo za izjemno velik zalogaj, tako z jezikoslovnega kot s

⁹ Insiel je storitveno podjetje v javni lasti, ki za ves javni sektor dežele FJK ponuja storitve predvsem na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij.

¹⁰ Spomnimo, da sta anketiranje in delo v fokusnih skupinah potekala pred predstavitvijo portala www.jeziknaklik.it, zato tu niso zbrana mnenja o uporabniški izkušnji pri delu s tem portalom.

tehnološkega vidika, ugotavlja osebje CU. Besedila so se zbirala v glavnem iz občinskih virov, terminološko so bila zelo neenotna in jezikovno pomanjkljiva – skratka, neprimerna za standardno lektoriranje.

Vsako besedilo je moralo skozi štiri branja pri različnih sodelavcih, ki so ga obdelovali z različnimi, med seboj ne nujno kompatibilnimi orodji. Zaradi tega je prihajalo do tehničnih težav, kar pomeni, da je bilo treba poenotiti uporabljene tehnološke pripomočke, to pa je terjalo veliko časa in truda. Delo še ni zaključeno, zato njegove učinkovitosti in uporabnosti ne moremo dokončno oceniti.

Če bo pomnilnik zajel zadostno število lektoriranih in prečiščenih besedil, bo prevajalcu, ki bo povezan na skupno platformo in bo prevajal podobna besedila, ponujal že oblikovane in jezikovno ustrezne segmente stavkov oz. povedi. Skupni pomnilnik bo moral zajemati zlasti besedila, ki počasneje zastarajo, kot na primer razni obrazci (npr. tisti, ki so skupni vsem dvojezičnim občinam ali drugim organizacijam), računovodska besedila (ki se redno pojavljajo vsako leto ob istem času), skupni pravilniki raznih občinskih služb, morda celo besedila, ki so povezana z evropskimi programi Interreg. Osebje CU meni, da bo treba v prihodnje razmisliti o racionalizaciji tega dela projekta in na novo premisliti izbor besedil, ki se vključujejo v pomnilnik, zato da bo delo potekalo hitreje in da bo končno orodje bolj uporabno v prevajalskem procesu.

V tem času so bili jezikovno pregledani in terminološko revidirani tudi prevodi nekaterih referenčnih besedil, na primer Posebni statut Avtohtone dežele Furlanije - Julijske krajine, Zakon št. 482 z dne 15. 12. 1999: »Pravila o varstvu avtohtonih jezikovnih manjšin«, Zakon št. 38 z dne 23. 2. 2001 »Pravila o varstvu slovenske jezikovne manjšine v deželi Furlaniji - Julijski krajini«, Uredba predsednika republike z dne 12. 9. 2007 »Potrditev seznama občin Furlanije - Julijske krajine, v katerih se izvajajo ukrepi za varstvo slovenske manjšine v skladu s 4. členom Zakona št. 38 z dne 23. 2. 2001«, Deželni zakon št. 26 z dne 16. 11. 2007 »Deželna pravila o varstvu slovenske jezikovne manjšine« in izdelane predloge nekaterih uporabnih obrazcev.

4.4 Lektoriranje

Zlasti v zadnjem letu je CU zabeležil velik porast povpraševanja po lektoriranju prevodov, ki nastajajo pri institucijah, podpisnicah sporazuma o Mreži, pa tudi pri drugih organih in deželnih službah. Pregledovanje teh besedil je osebju CU ter sodelavcem in sodelavkam SLORI-ja, ki so sodelovali pri projektu, omogočilo vpogled v dejanske potrebe njihovih piscev, ki so bodisi izobraženi prevajalci bodisi referenti za slovenska jezikovna okenca in drugi sodelavci z raznolikim znanjem slovenščine, a brez prevajalske izobrazbe¹¹ – ta heterogenost se odraža tudi v kakovosti prevodov in posledično vpliva na obseg dela, ki ga mora opraviti CU med lektoriranjem.

V večini primerov – seveda so tu izjeme – sploh ne gre za klasično lektoriranje, pač pa za naporno in korenito preoblikovanje in predelavo že nastalih prevodov, kar je pogosto celo zahtevnejše od sprotnega prevajanja, zlasti pa neekonomično z vidika stroškovne učinkovitosti.

Lektorsko delo mora biti v teh primerih zaupano strokovnjakom in strokovnjakinjam, ki obvladajo tudi italijanski jezik, vsaj do mere, da lahko razumejo izvirnik, na podlagi katerega je nastalo slovensko besedilo, to pa povzroča dodatne omejitve na kadrovskem področju, saj je ustrezno usposobljenih lektorjev s takim znanjem italijanščine in slovenščine malo.

Na podlagi analize teh besedil nastaja novo računalniško orodje, avtomatski spletni jezikovni svetovalec Loris, ki bo skušal uporabnikom in uporabnicam pomagati vsaj pri odpravljanju splošnih težav – to seveda ne bo moglo nadomestiti lektorskega dela, bo pa verjetno sprostilo vsaj začetne faze pregledovanja.

¹¹ Iz ankete izhaja, da ima prevajalsko izobrazbo le približno četrtnina vseh vprašanih, kar pa še ne pomeni, da so se specifično izobraževali tudi na področju prevajanja v slovenski jezik, saj so med študijem lahko izbirali druge jezikovne kombinacije.

4.5 Zaposlovanje osebja znotraj Mreže

Da se bomo lahko lotevali težav, ki smo jih omenjali v prejšnjih razdelkih, moramo najprej poskusiti odgovoriti na vprašanje, kako različni odločevalci (od vodij služb do političnih predstavnikov na lokalni, regionalni in tudi višji ravni) razumejo dejavnost prevajalcev oz. drugih zaposlenih na jezikovnem področju in kako

do tega pristopajo. Razen redkih izjem je na lokalni ravni ta poklic v zadnjih desetletjih izgubil na ugledu, kar se odraža v načinu zaposlovanja prevajalcev in jezikovnih referentov, pri katerih se preverjanje znanja slovenščine pred zaposlitvijo opravi zelo nestrokovno. Razpisi so povečini zastavljeni tako, da ne ciljajo prednostno na jezikovne veščine, ampak na širša upravno-pravna znanja; preverjanje strokovnih veščin s področja prevajanja (in lektoriranja) pa je skoraj povsem odsotno. Zaposlujejo se nespecifični profili, ki jih je lažje prerazporejati na druga delovna mesta oz. jim dodeljevati druge naloge.

Iz ankete, ki je bila opravljena za potrebe tega prispevka, izhaja, da ima nekaj več kot 60 % osebja v Mreži (torej na občinah in v drugih javnih zavodih) le maturo (približno 10 % teh celo na šolah z italijanskim učnim jezikom). Med tistimi, ki imajo visokošolsko (univerzitetno) izobrazbo, jih ima le nekaj več kot 25 % izobrazbo s področja prevajanja in tolmačenja, nekaj manj kot 25 % pa diplomu iz slovenistike ali tujih jezikov. Le zanemarljiv odstotek (5 %) vprašanih se je kdaj, tudi za krajše obdobje, izobraževalo v Sloveniji, torej v prostoru, kjer je slovenski jezik prevalenten sporazumevalni kod, kar omogoča usvajanje jezikovnih veščin po sistemu popolne potopitve.

Poleg tega iz ankete izhaja, da se v večini primerov daje prednost zaposlovanju brez kontinuitete (za določen čas oz. na podlagi različnih prekarnih pogodb opravlja prevajalsko in včasih tudi tolmaško delo več kot 60 % anketirancev), torej zaposlitvam za določen, v glavnem zelo kratek čas, avtorskim pogodbam in agencijskemu delu; plače so v primerjavi s tržiščem nizke, pogoji dela pa nestimulativni.

Na večini razpisov se kot izobrazba zahteva le matura (ISCED 3). Vsi jezikovni poklici (prevajanje, tolmačenje in lektoriranje) zahtevajo vsaj 3-letno visokošolsko (univerzitetno) izobrazbo (ISCED 6), dejansko pa 5-letno terciarno izobraževanje (strokovni magistrerij; ISCED 7), večletne izkušnje in stalno izpopolnjevanje. Poleg tega je za vse te profile ključno, da vsaj del izobrazbe pridobijo v okoljih, kjer je njihov delovni jezik prevalenten sporazumevalni kod, in da tudi po izobraževanju ohranjajo stalen stik s temi okolji. Razpisi v javni upravi pa celo določajo, da morajo imeti kandidati izobrazbo, pridobljeno v Italijanski republiki, ali nostrificirano diplomu; ker je proces nostrifikacije zapleten in dolgotrajen, to dodatno omejuje možnosti zaposlovanja ustrezno usposobljenega kadra iz Republike Slovenije oz. odvrča perspektivne dijake in dijakinje, da bi se odločali za študij v Sloveniji, kar bi nedvomno pripomoglo k izboljšanju njihove sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku.

4.6 Izobraževanje in izpopolnjevanje

CU si sicer prizadeva za redno organizacijo krajših izpopolnjevalnih programov s področja slovenskega jezika za zaposlene v deželni in lokalnih upravah; tečaje izvaja SLORI v sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki. Žal pa s takimi kratkimi izobraževalnimi programi ni mogoče zapolniti vrzeli, ki so nastale zaradi pomanjkanja ustrezno izobraženih strokovnjakov na jezikovnem in prevajalskem področju.

Iz anket in fokusnih skupin so izšle nekatere pomanjkljivosti teh tečajev. Prvi problem predstavlja heterogenost udeležencev, saj imajo ti zelo različen nivo znanja slovenskega jezika in različne izobraževalne potrebe. Drugi problem je trajanje tečajev in njihova koledarska razporeditev – jesenski meseci niso najboljša možnost, saj so takrat delovne obremenitve največje, 20 ur programa, strnjene v nekaj tednov, pa ne omogoča ustrezne kontinuitete. Tretji problem predstavlja vsebina: prevajalci in prevajalke potrebujejo čim več konkretnih rešitev za specifična vprašanja s področja italijansko-slovenskega jezikovnega posredovanja, kadra, ki bi obvladal in znal posredovati te vsebine, pa je malo.

Iz zapsanega izhaja, da je treba premisliti ponudbo izpopolnjevalnih programov, hkrati pa poskrbeti za sistemske rešitve. Ob tem je še treba upoštevati, da so programi za prevajalce iz italijanščine v slovenščino

na univerzah v Trstu in Vidmu močno okrnjeni, diplomanti, ki študij zaključijo na univerzah v Sloveniji, pa imajo še vedno preveč težav z nostrifikacijo diplome, čeprav sta sosednji državi članici Evropske unije.

Kljub temu je v zadnjem triletju zaznati nekatere premike. Na oddelku IUSLIT Univerze v Trstu se v sodelovanju z Univerzo v Ljubljani oblikuje univerzitetni študijski program za to področje v sklopu t. i. dvojne diplome, vendar bo zagon terjal kar nekaj časa in posledično se tudi prvi diplomanti še dolgo ne bodo pojavljali na trgu. Ob upoštevanju vseh dejavnikov (demografskih trendov, študijskih procesov, zahtev tržišča, zaposlovanja v javni upravi itd.) lahko računamo, da bo celotni javni sektor v Furlaniji - Julijski krajini v naslednjih desetih letih iz tega naslova pridobil le nekaj sodelavcev, ki pa bodo morali šele začeti pridobivati ustrezne izkušnje in se nadalje izpopolnjevati.

Zato je CU na podlagi predhodno sklenjenega sporazuma o sodelovanju predlagal Oddelku IUSLIT oz. Univerzi v Trstu uvedbo posebnega enoletnega izpopolnjevalnega programa iz prevajanja upravnopravnih besedil, ki bi ga iz državnih sredstev za slovensko manjšino financirala dežela FJK ob podpori Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine.

4.7 Videmska pokrajina

Po triletnem sodelovanju z občinami na Videmskem, v katerih je priznana raba slovenščine, je CU prišel do ugotovitve, da se jezikovne in zlasti prevajalske potrebe na tem delu naselitvenega območja slovenske manjšine zelo razlikujejo od potreb na preostalem območju (Jagodic in drugi 2019). Poleg tega so opazna tudi odstopanja pri splošnem jezikovnem znanju in specifičnih strokovnih znanjih prevajalcev in prevajalk, kar je v sodobnem globaliziran svetu lahko le delno odvisno od posebnosti nekega prostora oz. regije.

Ugotavljamo, da je v teh občinah smiselna prisotnost referenta za slovensko jezikovno okence, nekoliko manj utemeljena pa bi bila prisotnost prevajalca s polnim delovnim časom. Zaradi same narave delovanja teh občin se prevajanje opravlja le občasno in se pretežno osredotoča na promocijsko-turistična besedila, pozornost pa je usmerjena zlasti v gojenje lokalnih narečij.

Zato je CU začel razmišljati o možnosti nudenja dodatne pomoči članicam v Mreži, ki bi posebej ustrezala razmeram na Videmskem: deželna uprava bi izbrala in plačala izkušenega zunanjega izvajalca (prevajalski servis), na katerega bi se vsaka članica v Mreži lahko obrnila ob potrebi po prevajanju do izčrpanja obsega obračunskih strani, ki bi ji bile priznane. Več o tem v razdelku 5.2.

5 Projekti v teku in predlogi

V tem razdelku predstavljamo nekaj projektov, ki so že v teku in katerih namen je kratkoročno reševanje najbolj perečih težav, ter nekaj srednje- in dolgoročnih predlogov, ki naj omogočijo nemoteno in učinkovito delovanje CU.

5.1 Problem kadra – izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje

CU se z Univerzo v Trstu, s katero ima podpisan sporazum o sodelovanju, dogovarja za izvedbo podiplomskega programa strokovnega usposabljanja. Program, ki naj bi stekel v drugi polovici leta 2022 in trajal eno leto, naj bi bil namenjen kandidatom z univerzitetno izobrazbo in ustreznim znanjem slovenščine, ki bi se želeli preusmeriti na področje prevajanja oz. utrditi svoja znanja ob delu (namenjen naj bi bil namreč tudi trenutnemu kadru), med iskanjem zaposlitve ali po zaključenem vsaj triletnem visokošolskem študiju. Vsebine bi se osredotočale na utrjevanje zlasti aktivnega znanja slovenščine (pa tudi italijanščine) in upravnopravne terminologije s primerjavo ureditev v Italiji in Sloveniji ter na praktične vaje iz prevajanja strokovnih (upravno-pravnih besedil) v obe smeri ter osnov prevodoslovja in računalniških

tehnologij na področju prevajanja. Namen je kratkoročno zagotavljanje novih usposobljenih kadrov oz. dodatno izpopolnjevanje obstoječih kadrov, ki nimajo ustrezne strokovne izobrazbe oz. znanj za prevajanje upravnopravnih besedil v slovenščino.

Ko bo uradno razpisan visokošolski program prve stopnje z dvojno diplomom na tržaški in ljubljanski univerzi – program je trenutno v fazi potrditve, bo lahko CU na podlagi že sklenjenega sporazuma s tržaško univerzo še naprej omogočal študentom in študentkam opravljanje prakse oz. zagotovil druge oblike vodenega vključevanja v delovno okolje.

Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina bi morala razpisati več krajših izpopolnjevalnih programov, namenjenih obstoječemu kadru v javnem sektorju oz. institucijah, ki so pristopile k Mreži. Programi morajo biti namenjeni manjšim homogenim skupinam in vsebinsko čim bolj definirani. Da se omogoči obiskovanje teh programov čim širšemu krogu tečajnikov, mora pouk potekati modularno, skozi vse leto, koledar pa mora biti definiran predhodno.

Organi, ki so na nacionalni in lokalni ravni pristojni za priznavanje izobrazbe, pridobljene v tujini, bi morali sprostiti postopke nostrifikacije diplom na področju jezikovnih poklicev (prevajanje, tolmačenje, lektoriranje itd.), pri katerih je ključno, da se kader vsaj delno izobražuje v državi, kjer je jezik, ki se ga uči, prevalentni sporazumevalni kod. V primeru CU in Mreže gre seveda za izobraževanje na javnih in akreditiranih visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji.

5.2 Problem kadra – zaposlovanje

Zato da pritegnemo in ohranimo usposobljene kadre, jim moramo zagotoviti urejeno in stimulatívno delovno okolje, kar pomeni zaposlitve za nedoločen čas, ustrezne prejemke, jasno določene delovne naloge in druge pogoje.

10

Delovni mesti prevajalca (tolmača, lektorja) in jezikovnega referenta na okencu morata biti ločeni. Prevajalci, tolmači in lektorji morajo opravljati samo in izključno naloge, povezane z medjezikovnim posredovanjem – prevajanjem, tolmačenjem in pregledovanjem besedil v slovenskem jeziku. Stiki z javnostmi, promocija dvo- in večjezičnosti ter slovenske kulture, posredovanje informacij in vodenje čezmejnih projektov so pomembne zadolžitve, ki pa niso kompatibilne s prevajanjem, tolmačenjem ali lektoriranjem, saj zahtevajo procesi medjezikovnega posredovanja in pregledovanja besedil popolno osredotočenost kadra. Z ločitvijo delovnih nalog bi jezikovne referente na okencih razbremenili nalog, ki jim pogosto niso kos, jim zagotovili ustrežnejše pogoje za delo prevajalcev, tolmačev in lektorjev ter vsem deležnikom ponudili boljše, kakovostnejše storitve.

Poleg tega opozarjamo, da morajo biti razpisi za prosta delovna mesta prevajalcev, tolmačev in lektorjev poenoteni in morajo ustrezati zahtevam teh profilov. Prevajalci (pa tudi lektorji in tolmači) morajo na primer imeti specifična jezikovna in strokovna znanja, ki presegajo sam pojem maternega govorca oz. merilo izobrazbe (npr. mature) v danem jeziku. Za ta delovna mesta je treba predvideti visoko raven izobrazbe (vsaj ISCD 6, torej univerzitetno diplomom prve stopnje, po možnosti ISCD 7 – magistrsko diplomom) ustrezne smeri, hkrati pa je treba v fazi izbora preveriti jezikovno znanje in specifične strokovne veščine kandidatov in kandidatke, kar lahko opravi le komisija, ki jo sestavljajo usposobljeni ocenjevalci in ocenjevalke. Zaposlovanje teh kadrov z javnimi selekcijskimi postopki, ki jih razpisujejo dežela in ostali organi lokalne samouprave, bi bilo veliko enostavnejše in bolj ciljno, če bi uprave v svojih kadrovskih načrtih predvidele tudi poklicni profil »jezikoslovca« (po vzoru institucij EU) ali vsaj »prevajalca«, namesto da bi razpisovale ta delovna mesta v sklopu poklicnih profilov s področja turizma in kulture ali administracije. Prizadevanja potekajo tudi v tej smeri.

Na območjih in za institucije, ki zaradi svojih specifik (npr. obsega poslovne enote, geografske oddaljenosti, omejenega delokroga itd.) ne morejo zagotoviti delitve delovnih mest na prevajalce (tolmače, lektorje) na eni strani in jezikovne referente na drugi, se predvidi izbor enotnega zunanjega prevajalskega servisa. Zunanjega ponudnika bi izbral CU ob upoštevanju strogih pogojev, ki naj

zagotavljajo visoko kakovost storitev. Te storitve bi lahko koristili vsi subjekti v Mreži, tudi tisti, ki imajo ali bodo imeli vzpostavljeno ustrezno prevajalsko službo, na primer za prevajanje specifičnih besedil ali ob povečanem obsegu dela.

5.3 Jezikovna orodja

CU bo moral v naslednjih letih v sodelovanju z zunanjimi partnerji izdelati oz. nadgraditi sodobna orodja za jezikovni par italijanščina–slovenščina. Na tem področju nimamo ustreznih jezikovnih virov in priročnikov – niti tiskanih oz. analognih, kaj šele spletnih/digitalnih. To stanje pogojuje delo prevajalcev, tolmačev in lektorjev, ki se ne morejo opreti na zanesljive in neposredne vire.

CU in SLORI sta na tem področju že dosegla pomembne rezultate. V zadnjih treh letih sta nastala Zvezek normiranih terminov in Slogovni priročnik (najprej v PDF-obliki, zdaj tudi s spletnim iskalnikom), izdelana sta bila pomnilnik prevodov in terminološka baza, ki sta namenjena poklicni rabi, razvit je bil spletni portal www.jeziknaklik.it, ki združuje vsa omenjena orodja, druge vire in koristne povezave.

Poleg tega je bila izdelana prva različica spletne aplikacije za jezikovne svetovanje Loris, ki uporabnike in uporabnice opozarja na pojave jezikovnega stikanja, neustrezne prevode, pravopisne napake in druga odstopanja od jezikovnega standarda, ki se pojavljajo v besedilih. Aplikacijo bo treba v naslednjih letih še nadgraditi, da bo njena uporaba čim prijaznejša in učinkovitejša. Razvijanje spletnih jezikovnih tehnologij terja veliko znanja, dela in resursov, kar pomeni, da gre za ambiciozne projekte, ki morajo imeti zadovoljivo institucionalno in finančno podporo.

V naslednjih letih bo treba razviti še novo orodje, ki bo povezovalo terminološko bazo in pomnilnik prevodov ter njune vsebine prikazalo v pregledni, dostopni, neposredno uporabni aplikaciji. Orodje bo združevalo – po zgledu sorodnih pripomočkov, ki že obstajajo na ravni EU – glosar, leksikografsko obdelavo terminov, zglede iz korpusa pregledanih besedil in povezave do drugih virov. Zasnova orodja, ki smo ga prehodno poimenovali Bistra, je bila že izdelana, vendar pa so bile vse faze realizacije preložene v naslednje programsko obdobje (2021–2023).

11

5.4 Nadaljnji razvoj CU in Mreže

Odgovori iz anket, opravljenih med članicami Mreže, so privedli tudi do naslednjih ugotovitev, ki so relevantne za usmerjanje nadaljnjega razvoja dela na CU in v sklopu Mreže.

Velik delež osebja, vključenega v fokusne skupine, je pokazal visoko stopnjo zadovoljstva z nastankom CU in same Mreže, s katerima je delo pridobilo na strokovnosti in usklajenosti. Sami sogovorniki in sogovornice pa ugotavljajo, da je mreženje med občinami in drugimi včlanjenimi organi še vedno prešibko – med razlogi navajajo pomanjkanje vlaganja v povezovanje, kar ne spodbuja iskanja skupnih vsebin ter sistematičnega poenotenja besedil in pripadajočih prevodov (kot so številni pravilniki ali spletne strani). Pomanjkanje pozornosti je občutiti predvsem na odločevalski ravni, ki ni seznanjena s prevajalskim delom, njegovimi procesi in zahtevami.

Večja povezanost bi prav gotovo prispevala k sproščanju določenih zmogljivosti na CU; urad bi se lahko bolj preusmeril z obsežnega lektorskega dela na dejansko prevajalsko delo, kar bi bilo tudi bolj ekonomično in bi odgovarjalo potrebam deželnih služb.

Da bi se čim hitreje odzval na potrebo po poenotenju besedil (in strokovnejših prevodih), je CU začel načrtovati oddajo določenega obsega prevajalskih strani zunanjemu prevajalskemu servisu (prim. razdelek 5.2), ne nazadnje pa – kot izhaja tudi iz odgovorov anketirancev – bi se rešitev lahko našla v obliki okrepitve urada in prek njega cele Mreže, če bi se predvideli delovni mesti za lektorja (m/ž) in prevajalca – računalničarja (m/ž), specializiranega za orodje SDL Studio.

6 Zaključek

Analiza delovanja Centralnega urada za slovenski jezik pri Avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini je pokazala številne pozitivne rezultate, ki jih je dosegel urad, in nekatere pomanjkljivosti, ki jih bo treba v prihodnje odpraviti, da se zagotovita uspešno delovanje in še kakovostnejša raven storitev.

Med najvidnejšimi rezultati naj navedemo:

- vzpostavitev Mreže, h kateri je pristopilo 35 subjektov (prim. razdelek 3), in zaposlitev treh prevajalk za nedoločen čas na CU;
- nastanek pomnilnika prevodov (razdelek 3.1) in terminološke baze (razdelek 3.2) za računalniško podprto prevajanje ter njuna objava na portalu www.jeziknaklik.it;
- standardiziranje in normiranje terminologije ter objava Zvezkov normiranih terminov (razdelek 3.2) tudi na portalu www.jeziknaklik.it;
- priprava in objava Slogovnega priročnika in vzorčnih besedil (razdelek 3.3);
- organizacija izobraževalnih programov (razdelek 3.4);
- vzpostavitev portala www.jeziknaklik.it (razdelek 3.5);
- redno lektoriranje besedil, ki se prevajajo v okviru Mreže (razdelka 3.1 in 3.3);
- terminološko in jezikovno svetovanje prevajalcem, subjektom v Mreži in drugim pripadnikom slovenske manjšine.

12

V treh letih delovanja so različni deležniki zaznali tudi nekatere pomanjkljivosti, ki jih v nadaljevanju povzemamo skupaj s predlogi za njihovo odpravljanje:

- težave, povezane z uporabo strojne in programske opreme, na primer omejena zmogljivost, slabe internetne povezave, potreba po dodatnem izobraževanju itd. (prim. razdelek 4.1); vzpostavitev ustrezne infrastrukture pri vseh subjektih v Mreži;
- omogočanje lažjega in interaktivnega iskanja po terminoloških in jezikovnih virih, ki jih objavlja CU, z izdelavo dodatnih spletnih aplikacij Loris in Bistra (razdelka 4.2 in 5.3);
- optimizacija procesov lektoriranja in nov sistem vključevanja besedil v pomnilnik prevodov (razdelka 4.3 in 4.4);
- pomanjkljivosti na kadrovskem področju: načrtno in smotrno zaposlovanje prevajalcev in jezikovnih strokovnjakov za slovenski jezik v Mreži na podlagi strokovno utemeljenih selekcijskih procesov (razdelki 4.5, 5.2 in 5.4);
- pomanjkanje povezovanja in sinergij med subjekti v Mreži: uvedba in raba poenotениh vzorcev, pravilnikov, dokumentov, spletnih strani, dogovarjanje o skupnih projektih (razdelek 5.4);
- izobraževanje in usposabljanje: organizacija podiplomskega programa, podpora čezmejnemu programom, prizadevanja za lažje postopke nostrifikacije nazivov, pridobljenih v Republiki Sloveniji (razdelka 4.6 in 5.1);
- optimizacija procesov prevajanja pri subjektih v Mreži, zlasti na Videmskem (razdelka 4.7 in 5.4).

Nekatere pomanjkljivosti bo ob ustreznih finančnih dotacijah in institucionalni podpori lahko odpravil sam CU v sodelovanju z zunanjimi partnerji – v ta kontekst se na primer uvršča priprava novih, učinkovitejših orodij in priročnikov. Druge pomanjkljivosti zahtevajo širše organizacijsko zaledje – sem spadajo na primer zagotavljanje računalniške infrastrukture na posameznih občinah, preoblikovanje izpopolnjevalnih programov za prevajalce, ki jih organizira Insiel, in drugi sorodni ukrepi. Tretji sklop pomanjkljivosti pa bo

lahko odpravil le enoten nastop odločevalcev na vseh strokovnih in političnih ravneh, saj se bodo sicer težave, povezane s priznavanjem izobrazbe, zaposlovanjem kadrov in njihovimi delovnimi nalogami, le še poglobljale, kar bi dolgoročno lahko izničilo trud in prizadevanja vseh deležnikov.

Spomnimo, da je med možnimi razvojnimi perspektivami CU tudi potencialno prevzemanje novih pristojnosti in zadolžitev na področju deželne jezikovne politike za slovenski jezik, kar zahteva utrditev sedanje organizacijske strukture in širjenje na nova strokovna področja z ustreznimi kadrovskimi profili. Več o tem v petem prispevku.

CU je nastal iz potrebe po zagotavljanju pravice do rabe slovenskega jezika v javnosti – da temu svojemu namenu zadosti, mora imeti ustrezno strukturo, vlogo in pristojnosti. Od njegovega delovanja in od delovanja celotne Mreže sta namreč v veliki meri odvisna položaj slovenskega jezika v deželi Furlaniji - Julijski krajini in izvajanje zakonskih predpisov, ki zagotavljajo nadaljnjo večjezičnost te regije.

Bibliografija

Centralni urad za slovenski jezik, 2021. Vloga in dejavnost Centralnega urada za slovenski jezik. V: Ž. Gruden, (ur.), *Manjšine med standardnim jezikom in narečij*. Špeter: Inštitut za slovensko kulturo; Čedad: Most. 257–270.

Grgič, M., 2018. Centralni urad za slovenski jezik in mreža storitev na obravnavanem geografskem območju: ocena trenutnega stanja, teoretski vidiki in organizacijski modeli. V: A. Janežič in D. Jagodic (ur.), *Druga deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine*, Gorica, 24. novembra 2017, Trst, 25. novembra 2017. Trst: Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale. Str. 67–82. http://www.consiglio.regione.fvg.it/export/sites/consiglio/pagine/4/pubblicazioni/Pubblicazioni-allegati/druga_dezelna_konferenca_zbornik.pdf.

Grgič, M., 2019. *Slovenian in Italy: questioning the role of rights, opportunities, and positive attitudes in boosting communication skills among minority language speakers*. *Europäisches Journal für Minderheitenfragen* 12/1–2. 126–139.

Grgič, M., 2020. Terminology as a cultural project: the consequences of the double standard in a minority context. V: V. Mikolič (ur.), *Language and culture in the intercultural world*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 102–124.

Jagodic, D., Kaučič Baša, M. in Dapit, R., 2017. Jezikovni položaj Slovencev v Italiji. V: N. Bogatec in Z. Vidau (ur.), *Skupnost v središču Evrope: Slovenci v Italiji od padca Berlinskega zidu do izzivov tretjega tisočletja*. Trst: ZTT in Slori. 66–88.

Kaučič Baša, M., 1997. *Where do Slovenes speak Slovene and to whom? Minority language choice in a transactional setting*. *International journal of the sociology of language* 124. 51–73.

Mezgec, M., 2016. *Linguistic landscape as a mirror: the case of the Slovene minority in Italy*. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja* 77. 67–85.

Pirih Svetina, N., 2013. Tri učiteljice: ena v službi, druga na karenčnem dopustu, tretja v staležu. Slovenščina in njene standardne različice za različne uporabnike. V: A. Žele (ur.), *Družbena funkcijskost jezika: vidiki, merila, opredelitve*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 313–318.

Vidau, Z., 2017. Pravni okvir zaščite slovenske narodne skupnosti v Italiji. V: N. Bogatec in Z. Vidau (ur.), *Skupnost v središču Evrope: Slovenci v Italiji od padca Berlinskega zidu do izzivov tretjega tisočletja*. Trst: ZTT in Slori. 50–55.